

Piotr Chorbot
Bartłomiej Gadecki

Prawnkarne aspekty funkcjonowania szarej strefy bankowości, tzw. parabanków

W świetle wydarzeń związanych z ostatnim kryzysem finansowym powstałym w 2008 r. zauważono, że problematyczną działalnością finansową jest działalność tzw. instytucji parabankowych. Z jednej strony wskazuje się, że cechą charakterystyczną tych podmiotów jest brak szczegółowych i przejrzystych przepisów prawnych regulujących ich działalność, z drugiej zaś działalność tych podmiotów jest prowadzona częściowo lub całkowicie podobnie do banków w ich klasycznym wydaniu. Większe znaczenie zaczęto przywiązywać do sposobu funkcjonowania tych instytucji, a także do ryzyka związanego z produktami finansowymi oferowanymi przez nie klientom.

W ostatnich latach w Polsce wzrosło zainteresowanie parabankami. Należy jednak przypomnieć, że już kilkanaście lat wcześniej funkcjonowała w Polsce Bezpieczna Kasa Oszczędności, której słynny upadek potwierdził problem istnienia ryzyka w podmiotach o podobnym charakterze prowadzonej działalności¹. Parabanki krajowe są główną konkurencją dla banków spółdzielczych, zarówno w przypadku kredytowania, jak i usług rozliczeniowych. W USA tego typu działalność, często przestępcza, istniała już na początku XX wieku².

Na wstępie należy zauważyć, że osoby popełniające przestępstwa na płaszczyźnie związanej z działalnością parabankową będą utożsamiane z przestępczością zorganizowaną. Przestępcza działalność będzie oceniana przede wszystkim z perspektywy tych parabanków, których struktura jest rozbudowana, i może być wynikiem szybkiego rozwoju takiej instytucji na rynku. Struktura organizacji przestępczej kreowana przez taki podmiot nie będzie oparta na jednostkach, ale na pewno będzie wynikiem stworzonej w tym celu grupy przestępczej. Pojęcie przestępczość zorganizowana pojawiło się i spopularyzowało dopiero w XX wieku. Okres ten niewątpliwie charakteryzował się rozwojem tego zjawiska na niespotykaną do tej pory skalę. Wydaje się, że przestępczość zorganizowana w XXI wieku w pewnym stopniu stała się powszechna, a naukowcy podejmują coraz szersze badania w celu scharakteryzowania poszczególnych jej typów. Jest ona również elementem, wprawdzie marginalnym, bankowości i szarej strefy bankowości. Jednocześnie jest bezsporne, że jest ona elementem przestępczości gospodarczej, w formie tzw. przestępczości białych kołnierzyków³.

Objaśnienie podstawowych pojęć w polskim ustawodawstwie

Na podstawie polskiego prawodawstwa nie da się zdefiniować pojęcia parabank bez wcześniejszego przedstawienia definicji banku oraz rodzaju czynności

¹ Zob. również: B. Glinka, *Kulturowe uwarunkowania przedsiębiorczości w Polsce*, Warszawa 2008, PWE, s. 192; W. Wilczyński, *Polski przełom ustrojowy 1989–2005. Ekonomia epoki transformacji*, Poznań 2005, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, s. 101.

² Chodzi o tzw. *Ponzi Schemes* – zob. <http://www.fbi.gov/scams-safety/fraud> [dostęp: 20 XII 2013].

³ A. Michalska-Warias, *Pojęcie przestępczości zorganizowanej – aspekty kryminologiczne*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2003, t. 1, s. 130 i in.

bankowych. Zgodnie z art. 2 *Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe*⁴ (dalej: pr. bank.) bank jest osobą prawną utworzoną zgodnie z przepisami ustaw, działającą na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym. Wyłącznie bank w rozumieniu art. 2 pr. bank. może używać wyrazu „bank” w nazwie oraz dla określenia działalności lub reklamy. Nie dotyczy to jednostek organizacyjnych używających nazwy „bank”, z których działalności jednoznacznie wynika, że jednostki te nie wykonują czynności bankowych (zob. art. 3 pr. bank.). Ustawodawca określił też rodzaje czynności bankowych. Zgodnie z art. 5 ust. 1 pr. bank. są to:

- 1) przyjmowanie wkładów pieniężnych płatnych na żądanie lub z nadejściem oznaczonego terminu oraz prowadzenie rachunków tych wkładów,
- 2) prowadzenie innych rachunków bankowych,
- 3) udzielanie kredytów,
- 4) udzielanie i potwierdzanie gwarancji bankowych oraz otwieranie i potwierdzanie akredytyw,
- 5) emitowanie bankowych papierów wartościowych,
- 6) przeprowadzanie bankowych rozliczeń pieniężnych,
- 6a) wydawanie instrumentu pieniądza elektronicznego,
- 7) wykonywanie innych czynności przewidzianych wyłącznie dla banku w odrębnych ustawach.

Zgodnie z art. 5 ust. 2 pr. bank.:

Czynnościami bankowymi są również następujące czynności, o ile są wykonywane przez banki:

- I. udzielanie pożyczek pieniężnych,
- II. operacje czekowe i wekslowe oraz operacje, których przedmiotem są warranty,
- III. wydawanie kart płatniczych oraz wykonywanie operacji przy ich użyciu,
- IV. terminowe operacje finansowe,
- V. nabywanie i zbywanie wierzytelności pieniężnych,
- VI. przechowywanie przedmiotów i papierów wartościowych oraz udostępnianie skrytek sejfowych,
- VII. prowadzenie skupu i sprzedaży wartości dewizowych,
- VIII. udzielanie i potwierdzanie poręczeń,
- IX. wykonywanie czynności zleconych, związanych z emisją papierów wartościowych,
- X. pośrednictwo w dokonywaniu przekazów pieniężnych oraz rozliczeń w obrocie dewizowym.

Zdefiniowanie pojęcia parabank jest trudne. Nie jest ono objaśnione przez żadną z ustaw, a w doktrynie nie ma zgodności, co należy rozumieć pod tym pojęciem. Trzeba też zaznaczyć, że niekiedy w doktrynie wyróżnia się pojęcia: instytucja parabankowa i parabank, wskazując jednocześnie, że pojęcia te można stosować zamiennie, chociaż zakresowo pojęcie parabanku jest nieco szersze, ponieważ obejmuje zarówno parabanki występujące jako jednostki organizacyjne

⁴ Tekst jednolity: Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 z późn. zm.

(czyli instytucje parabankowe), jak i pozostałe parabanki, które nie są jednostkami organizacyjnymi⁵. Przed przedstawieniem definicji doktrynalnych tego pojęcia, trzeba też wyraźnie podkreślić, że w doktrynie prawa bankowego część autorów wskazuje, że pojęcie parabank powinno odnosić się tylko do instytucji działających zgodnie z prawem⁶.

Można przykładowo wskazać, że w doktrynie pojęcie parabank lub instytucja parabankowa oznacza:

- instytucje, inne niż banki, wykonujące działalność depozytową jako działalność podstawową⁷,
- instytucje prowadzące działalność taką samą jak banki, które z różnych względów nie są kwalifikowane przez ustawodawcę jako banki w sensie prawnym⁸,
- instytucje depozytowo-kredytowe niemające prawnego statusu banku⁹,
- jednostki gospodarcze, które prowadzą działalność podobną do banku, nie mają jednak stosownego zezwolenia¹⁰,
- instytucje, które, upoważnione przez ustawodawcę do wykonywania określonych czynności bankowych, nie posiadają na gruncie obowiązujących przepisów prawa statusu banku, tzn. nie są uprawnione do posługiwania się wyrazem „bank” dla określenia własnej działalności¹¹,
- podmiot rynku finansowego (postrzeganego jako rynek usług finansowych), który, nie będąc bankiem, wykonuje, na podstawie ustaw szczególnych wobec ustawy pr. bank., czynności bankowe sensu stricto (przewidziane w art. 5 ust. 1 pr. bank.) oraz (lub), już bez upoważnień ustawowych, wykonuje czynności bankowe sensu largo (wymienione w art. 5 ust. 2 pr. bank.), szczególnie udzielając pożyczek¹².

W piśmiennictwie przedstawiono też różne przykłady podmiotów będących parabankami (przy czym przykłady wymienione przez poszczególnych autorów są determinowane przyjętym przez nich sposobem rozumienia pojęć: parabank i instytucja parabankowa). Za parabanki (instytucje parabankowe) są uznawane:

- według W. Springera: towarzystwa ubezpieczeniowe, firmy oferujące pożyczki pieniężne lub inwestycje kapitałowe, niebankowi wydawcy kart płatniczych, do-

⁵ W. Srokosz, *Instytucje parabankowe w Polsce*, Warszawa 2011, Wolters Kluwer, s. 77.

⁶ Zob. np. tenże, *Banki i parabanki a zasada równej konkurencji*, w: *Sanacja finansów publicznych w Polsce. Aspekty prawne i ekonomiczne*, K. Świąch, A. Zalcewicz (red.), Szczecin 2005, PPH ZAPOL, s. 583; A.M. Jurkowska, *Instytucje parabankowe w polskim systemie bankowym*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2000, t. 7, s. 230; P. Ochman, *Ochrona działalności bankowej w prawie karnym gospodarczym. Przepisy karne ustaw bankowych*, Warszawa 2011, Wolters Kluwer, s. 60. Z kolei w prawie karnym określenie działalności parabankowa pojawia się przy analizie działalności prowadzonej nielegalnie – zob. J. Majewski, *Przestępne użycie określeń „bank” lub „kasa”*, „Prawo Bankowe” 2000, nr 5, s. 63; O. Górniok, *Artykuł 115 prawa bankowego a działalność parabankowa*, „Przegląd Sądowy” 1997, nr 4, s. 56. Przy czym J. Majewski posługuje się określeniem nielegalna działalność parabankowa i nielegalne parabanki – zob. J. Majewski, *Odpowiedzialność karna za przestępstwo określone w art. 171 ust. 1 prawa bankowego*, „Prawo Bankowe” 1998, nr 6, s. 99.

⁷ W. Srokosz, *Instytucje parabankowe...*, s. 79.

⁸ Tamże, s. 84.

⁹ L. Góral, *Instytucje „parabankowe” w ustawodawstwie wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1997, nr 10, s. 2.

¹⁰ M. Pachucki, *Piramidy i inne oszustwa na rynku finansowym*, Warszawa 2012, Komisja Nadzoru Finansowego, s. 23 [online], http://www.knf.gov.pl/Images/KNF_piramidy_tcm75-28815.pdf [dostęp: 14 XII 2013].

¹¹ A.M. Jurkowska, *Instytucje parabankowe...*, s. 230.

¹² W. Srokosz, *Banki i parabanki...*, s. 582.

stawcy różnych dóbr lub usług, domy towarowe i sieci handlowe, producenci samochodów, firmy kurierskie, które wchodzą na rynek płatności i rozliczeń, hipermarkety przyjmujące okresowe opłaty od ludności¹³,

- według W. Srokosza: spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, Kasa Krajowa, instytucje pieniądza elektronicznego, krajowe instytucje płatnicze, biura usług płatniczych, instytucje kredytowe działające w Polsce poprzez oddział lub transgranicznie, które nie są według prawa państwa macierzystego bankami, instytucje płatnicze działające w Polsce poprzez oddział lub transgranicznie oraz instytucje pieniądza elektronicznego z siedzibą w innym państwie członkowskim¹⁴,
- według A.M. Jurkowskiej: spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, firmy leasingowe, factoringowe, pośrednicy kredytowi, pracownicze kasy zapomogowo-pożyczkowe, kasy mieszkaniowe, Narodowe Fundusze Inwestycyjne¹⁵,
- według P. Ochmana: spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, instytucje pieniądza elektronicznego, pracownicze kasy zapomogowo-pożyczkowe, kasy mieszkaniowe¹⁶.

Można wskazać, że w przyjęciu powszechnie akceptowanej definicji parabanku na przeszkodzie stoją następujące problemy:

- odnoszenie przez część doktryny pojęcia *parabank* tylko do instytucji działających zgodnie z prawem (w tym miejscu należy wskazać, że A.M. Jurkowska na określenie podmiotów bezprawnie wykonujących czynności zastrzeżone wyłącznie dla banków proponuje określenie *pseudobanki*¹⁷),
- niejednołite rozumienie pojęcia *bank* w systemach prawnych poszczególnych krajów¹⁸.

Wydaje się, że obecnie pojęcie *parabank*, na skutek obecności w mediach w kontekście przedstawiania „afery Amber Gold”, ma znaczenie jednoznacznie pejoratywne. Być może z tego powodu doktryna prawa bankowego będzie musiała poszukać innego określenia na podmioty prowadzące legalną działalność, gdyż publiczne nazwanie podmiotu prowadzącego legalną działalność *parabankiem* może się negatywnie odbić na wizerunku takiej instytucji i spowoduje spadek zaufania wśród obecnych i przyszłych (potencjalnych) klientów takiego podmiotu.

Na potrzeby badań kryminologicznych można przyjąć, że *parabankiem* będzie podmiot, który nie jest bankiem, a wykonuje czynności bankowe (lub deklaruje wykonywanie takich czynności).

Działalność parabanków

W dotychczasowych publikacjach wskazywano na następujące cechy, które można przypisać *parabankom*:

¹³ W. Szpringer, *Spoleczna odpowiedzialność banków. Między ochroną konsumenta a osłoną socjalną*, Warszawa 2009, Difin, s. 182; tenże, *Problem parabanków na tle pojęcia banku jako instytucji kredytowej w Unii Europejskiej*, „Prawo Bankowe” 2004, nr 11, s. 49.

¹⁴ W. Srokosz, *Instytucje parabankowe...*, s. 79–80; odnośnie pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych autor wyraża pogląd, że można ewentualnie przyjąć, że są one *parabankami*. Zob. też.: tenże, *Banki i parabanki...*, s. 582.

¹⁵ A.M. Jurkowska, *Instytucje parabankowe...*, s. 230, 235, 236.

¹⁶ P. Ochman, *Ochrona działalności...*, s. 59–60.

¹⁷ A. M. Jurkowska, *Instytucje parabankowe...*, s. 230.

¹⁸ Zob. W. Szpringer, *Spoleczna odpowiedzialność...*, s. 183; tenże, *Problem parabanków...*, s. 50.

- przyjmowanie lokat i składanie obietnic dotyczących ich wysokiego oprocentowania¹⁹,
- deklarowanie inwestycji w aktywa, które byłyby magnesem przyciągającym klientów (np. złoto, nieruchomości, waluty), przy czym wpływ na wybór przedmiotu deklarowanych inwestycji będzie miała aktualna sytuacja na rynku danego dobra, która jest nagłaśniana przez środki masowego przekazu²⁰,
- mechanizm działania nawiązujący do tzw. systemów argentyńskich²¹,
- prowadzenie działalności w formie prawnej spółek z ograniczoną odpowiedzialnością (dalej: spółki z o.o.)²², i to przeważnie z kapitałem założycielskim w wysokości równej minimum wymaganemu przez prawo (bywa, że niewnoszonym)²³,
- unikanie posługiwania się nazwą „bank” i określanie się jako „konsorcja kapitałowe”, „trusty inwestycyjne”, „holdingi finansowe” itp²⁴.

Komisja Nadzoru Finansowego (dalej: KNF) stworzyła listę podmiotów (dalej: lista KNF) nieposiadających zezwolenia KNF na wykonywanie czynności bankowych, szczególnie na przyjmowanie wkładów pieniężnych w celu obciążania ich ryzykiem²⁵.

¹⁹ M. Pachucki, *Piramidy...*, s. 23.

²⁰ Tamże.

²¹ O. Górniok, *Artykuł 115...*, s. 56.

²² Tamże. J. Majewski, *Odpowiedzialność karna...*, s. 99.

²³ Tamże.

²⁴ Tamże.

²⁵ Zob. http://bip.knf.gov.pl/?l=/Urzed_Komisji/042_Ostrzezenia_publiczne/000_index.html [dostęp: 21 XII 2013]. Do dnia 21 XII 2013 r. na liście KNF umieszczono 55 podmiotów. Są to: 1. Finroyal FRL Capital Limited; 2. Flexworld Inc.; 3. Perfect Money Finance Corp. z siedzibą w Panamie; 4. Weksel Bank, Aida System Sp. z o.o. z siedzibą w Konstancynie Łódzkim; 5. Amber Gold Sp. z o.o. z siedzibą w Gdańsku (w upadłości likwidacyjnej); 6. GoGo20 Poland; 7. DOBRALOKATA Sp. z o.o.; 8. Pozabankowe Centrum Finansowe Sp. z o.o.; 9. PROMOTOR-FINANSE Sp. z o.o. z siedzibą we Wrocławiu; 10. CareCash Sp. z o.o. z siedzibą we Wrocławiu; 11. Centrum Inwestycyjno-Oddłużeniowe Sp. z o.o. z siedzibą w Stargardzie Szczecińskim (w upadłości likwidacyjnej); 12. Socket Resources GmbH biuro operacyjne w Polsce z siedzibą w Warszawie; 13. Ipi CAPITAL S.A. z siedzibą w Warszawie (obecnie Vibemo SA – w likwidacji); 14. Mizar Profit z siedzibą w Warszawie; 15. Alkor Trade Sp. z o.o. z siedzibą w Józefowie (obecnie JW Investments Sp. z o.o.); 16. Firma Handlowo-Usługowa Abiko Katarzyna Smolec z siedzibą w Tychach; 17. Bezpieczne Inwestycje Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie (reprezentowna przez Michała Grabowskiego); 18. Four Gates Polska Sp. z o.o.; 19. Blue Chip Kamil Chwiedosik z siedzibą w Śródliesiu; 20. REMEDIUM – Doradcy Finansowi Sp. z o.o. z siedzibą w Olsztynie (w upadłości likwidacyjnej); 21. Europol Insurance Consulting Group Ertanowski Mariusz Ireneusz z siedzibą w Mielcu; 22. Progold Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie; 23. Grand Capital Sp. z o.o. z siedzibą w Katowicach; 24. Pośrednictwo Finansowe „Kredyty-Chwilówki” Sp. z o.o. z siedzibą w Tychach; 25. Usługi Konsultingowe Artur Swendrak; 26. Carwash Investment Sp. z o.o. z siedzibą w Katowicach; 27. Fundacja Castellum z siedzibą w Poznaniu; 28. Opulentia SA z siedzibą w Warszawie (w upadłości likwidacyjnej); 29. Orcan Software Investments SA; 30. Pareto Invest Sp. z o.o. z siedzibą w Poznaniu; 31. DCF Capital SA z siedzibą w Warszawie; 32. EDG Sp. z o.o. SKA z siedzibą we Wrocławiu; 33. Dom Inwestycyjny „Taurus” SA z siedzibą w Częstochowie; 34. Pośrednictwo Finansowe Ewa Skrzydlewska z siedzibą we Wrocławiu (poprzednia nazwa Ewa Skrzydlewska Impero Finance); 35. Dagmara Dziubyna G & Dinvest i Wspólnicy Spółka Jawna z siedzibą we Wrocławiu; 36. Dagmara Dziubyna G & Dinvest z siedzibą we Wrocławiu; 37. Power House Private Banking z siedzibą w Poznaniu; 38. Lago Sp. z o.o. z siedzibą w Zielonej Górze; 39. Trader Hawk z siedzibą w Nakle nad Notecią (platformy internetowe traderhawk.pl oraz fxb.pl); 40. Anderson Holding Polska Sp. z o.o. z siedzibą w Katowicach; 41. EMG Capital Partners SA z siedzibą w Genewie, 1204 Geneve (Oddział Warszawa, ul. Śródziemnomorska); 42. EMG Finance Michał Grabowski; 43. Auron Group Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie; 44. Consulto Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie; 45. Factor Consulting Sp. z o.o. z siedzibą w Tarnowie; 46. Infineo24 z siedzibą w Skwierzynie; 47. Pay Trade Polska Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie; 48. Travaled Enterprises Limited z siedzibą w Nikozji, Republika Cypryjska; 49. Szymon M.; 50. Touchwood Ltd. z siedzibą w Hong-Kongu (dystrybucja na terytorium RP – ANG Inwestycje i Ubezpieczenia Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie); 51. Klub Zamożnego Inwestora (<http://zamożny-inwestor.pl>); 52. Zakra Corp Sp. z o.o. z siedzibą w Poznaniu (<http://www.zakrainvest.pl>); 53. Fenka Rafał Trytko z siedzibą w Nysie (www.surf).

naliza podmiotów umieszczonych na liście KNF pod kątem ustalenia, w jaki sposób podmioty te pozyskują klientów, którzy powierzają im swoje pieniądze lub pożyczają pieniądze od takiej instytucji, oraz w jaki sposób funkcjonuje taka instytucja, prowadzi do wniosku, że analizowane podmioty z reguły mają następujące cechy:

- używają w nazwie, do określenia działalności lub reklamy, wyrazu „bank” lub wyrazu kojarzącego się z bankiem lub bankowością (np. *banking*) lub wyrazu z języka angielskiego kojarzącego się z prestiżem, rynkiem finansowym (np. *finance, gold*),
- działają w formie spółek z o.o.,
- wskazują na bycie międzynarodową instytucją finansową lub członkiem takiej instytucji,
- wskazują na posiadanie wiarygodnych partnerów biznesowych (np. uznane instytucje finansowe na świecie, banki),
- wskazują na posiadanie dużego kapitału zakładowego (dodatkowo często zamieszczają informację o pokryciu go w całości)²⁶,
- wskazują na działanie od dłuższego czasu na rynku (często również na rynku zagranicznym),
- informują o posiadaniu doświadczenia (np. w realizacji wielkich inwestycji),
- informują o bezpieczeństwie powierzonych im środków (np. o stuprocentowej ochronie kapitału oraz stuprocentowej gwarancji wypłaty odsetek),
- informują o posiadaniu certyfikatów lub nagród,
- informują o zatrudnianiu profesjonalistów (np. fachowców z branży finansowej) lub o wysokich kompetencjach członków władz firmy (np. kadra z wieloletnim doświadczeniem zdobytym zarówno w Polsce, jak i za granicą),
- wskazują, że umowy zostały przygotowane przez renomowane kancelarie prawne i najlepszych prawników,
- obiecują duże oprocentowanie powierzonych im pieniędzy, znacznie wyższe, niż oferowane przez banki (np. *15% w skali roku*²⁷; *przy inwestycji 500 zł na 5 lat kwotę – po potrąceniu podatku – 13 055 zł*²⁸),
- informują o posiadaniu licznych klientów lub o wysokiej wartości środków powierzonych im do tej pory przez klientów,
- publikują pozytywne komentarze od zadowolonych klientów,
- informują o prowadzeniu działalności charytatywnej (np. wspieraniu podmiotów zajmujących się opieką nad dziećmi, osobami starszymi lub chorującymi, ochroną zwierząt), sponsorowaniu klubów sportowych (np. klubów piłkarskich) lub instytucji kulturalnych,

fenka.pl); 54. Bio-Investor Ltd. (w zakresie obligacji serii A Bio-Investor Ltd.); 55. Mintan Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie (obecnie Nobel Credit Sp. z o.o.).

²⁶ Przy czym należy wskazać, że zgodnie z art. 206 § 1 *Ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych* – dalej: ksh (Dz.U. z 2000 r. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.) – pisma i zamówienia handlowe składane przez spółkę z o.o. w formie papierowej i elektronicznej, a także informacje na stronach internetowych spółki powinny zawierać: 1) nazwę spółki, jej siedzibę i adres, 2) oznaczenie sądu rejestrowego, w którym przechowywana jest dokumentacja spółki oraz numer, pod którym spółka jest wpisana do rejestru, 3) numer identyfikacji podatkowej (NIP), 4) wysokość kapitału zakładowego, a dla spółki, której umowę zawarto przy wykorzystaniu wzorca umowy, do czasu pokrycia kapitału zakładowego także informację, że wymagane wkłady na kapitał zakładowy nie zostały wniesione. Analogiczne uregulowanie odnosi się do spółek akcyjnych (zob. art. 374 § 1 ksh).

²⁷ Zob. <http://pozabankowe.com/lokaty-pozabankowe> [dostęp: 2 IX 2012 r.].

²⁸ Zob. <http://centrumio.pl/oferta/inwestycje/> [dostęp: 2 IX 2012 r.].

- oferują klientom prezenty rzeczowe, które można m.in. wybrać z katalogu upominków,
- udzielają pożyczek osobom wpisanym do Biura Informacji Kredytowej lub osobom z zajęciami komorniczymi bądź też bez sprawdzania historii kredytowej,
- udzielają pożyczek bez zgody współmałżonka,
- posiadają prestiżowo wyglądające siedziby,
- posiadają liczne siedziby i punkty obsługi klienta,
- prowadzą kampanię reklamową swojej firmy oraz oferowanych usług, w tym poprzez portale społecznościowe,
- zachęcają do bezpośredniego kontaktu z przedstawicielem,
- informują, że dochód firmy jest uzależniony tylko od zysków klienta, a firma nie pobiera żadnych opłat,
- posiadają profesjonalnie przygotowane strony internetowe,
- oferują inwestycje długoterminowe (np. 5, 10 lat)²⁹.

Podmioty umieszczone na liście KNF oferują m.in.:

- programy emerytalne (III filar),
- ubezpieczenia (na życie, z funduszem inwestycyjnym, majątkowe, komunikacyjne, medyczne),
- inwestycje w metale szlachetne (m.in. złoto, złote monety),
- inwestycje w waluty (dolary, euro),
- fundusze inwestycyjne,
- lokaty gwarantowane, lokaty inwestycyjne,
- konta osobiste i firmowe,
- kredyty hipoteczne, samochodowe, gotówkowe, inwestycyjne,
- inwestycje w elektrownie wiatrowe lub słoneczne w systemie rozproszonym,
- inwestycje w Domy Spokojnej Starości Spółki Akcyjne,
- inwestycje w nieruchomości,
- doradztwo biznesowe (gospodarcze),
- usługi szkoleniowe,
- optymalizację podatkową,
- pożyczki zabezpieczone na nieruchomości (hipoteczne),
- factoring,
- windykację finansową,
- rynek walutowy FOREX,
- Private Equity,
- inwestycje w wino,
- obsługę prawną w zakresie spraw związanych z postępowaniem sądowym i komorniczym³⁰.

Wybrane prawnokarne aspekty działalności parabankowej

Instytucje parabankowe można podzielić na takie, które:

- zajmują się tylko przyjmowaniem wkładów pieniężnych,
- zajmują się wyłącznie udzielaniem pożyczek,

²⁹ Zob. szerzej B. Gadecki, *Parabanki – aspekty prawnokarne i kryminologiczne*, w: *Zagrożenia w sektorze bankowym. Analiza kryminalna zjawisk oraz możliwości przeciwdziałania*, P. Chlebowicz (red.), Olsztyn 2013, WPiA UWM, s. 111–115.

³⁰ Zob. szerzej tamże, s. 115–117.

- przyjmują wkłady pieniężne i udzielają pożyczek, przy czym nazwa czynności (udzielanie pożyczek lub przyjmowanie wkładów) może być różna, ale chodzi de facto o udzielenie przez instytucję pożyczki lub przyjęcie przez instytucję wkładu pieniężnego na procent³¹.

Przyjmowanie przez parabanki środków pieniężnych z obietnicą wypłaty odsetek dla dokonującego wpłaty, oznacza, że środki wpłacone przez klienta będą obciążane ryzykiem, w jakiś bowiem sposób instytucja musi zarobić na odsetki, które ma otrzymać wpłacający pieniądze klient. Jeżeli natomiast instytucja przyjmująca środki pieniężne nie będzie ich obciążała ryzykiem, to środki na wypłatę wpłaconych przez klientów pieniędzy i zagwarantowanych odsetek mogą pochodzić z wpłat innych klientów (proceder zwany piramidą finansową³²). Jeżeli instytucja przyjmująca środki pieniężne nie będzie ich obciążała ryzykiem, a gwarantuje wpłacającemu zyski, to istnieje prawdopodobieństwo, że od początku proceder miał na celu wyłudzenie od klientów pieniędzy, które – co od początku zakładano – nie miały być im zwrócone (typowe oszustwo)³³.

Mechanizm funkcjonowania parabanku ma wpływ na rodzaj odpowiedzialności karnej. Poniższe rozważania, z uwagi na ramy artykułu, będą dotyczyły tylko trzech przestępstw³⁴, których treść przytoczono:

1. Kto bez zezwolenia prowadzi działalność polegającą na gromadzeniu środków pieniężnych innych osób fizycznych, prawnych lub jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, w celu udzielania kredytów, pożyczek pieniężnych lub obciążania ryzykiem tych środków w inny sposób, podlega grzywnie do 5.000.000 złotych i karze pozbawienia wolności do lat 3 (art. 171 ust. 1 pr. bank.),
2. Tej samej karze podlega, kto, prowadząc działalność zarobkową wbrew warunkom określonym w ustawie, używa w nazwie jednostki organizacyjnej niebędącej bankiem lub do określenia jej działalności lub reklamy wyrazów „bank” lub „kasa” (art. 171 ust. 2 pr. bank.),
3. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadza inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8 (art. 286 § 1 kk³⁵).

W doktrynie zauważono, że bezprawne używanie wyrazu „bank” sugeruje zapewnianie odpowiedniego bezpieczeństwa środków powierzonych pod tytułem zwrotnym i tak naprawę wiąże się z wprowadzeniem klienta w błąd oraz podważeniem zaufania

³¹ B. Gadecki, *Parabanki...*, s. 115.

³² Należy zasygnalizować, że FBI rozróżnia *pyramid schemes* i *Ponzi schemes* – zob. szerzej <http://www.fbi.gov/stats-services/publications/financial-crimes-report-2010-2011> [dostęp: 9 XII 2012].

³³ Zob. B. Gadecki, *Parabanki...*, s. 117–118.

³⁴ W ramach prowadzenia nielegalnej działalności parbankowej może dojść także do popełnienia innych przestępstw, np. wymienionych w *Ustawie z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości* (tekst jednolity: Dz.U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223 z późn. zm.). Działalność parbanków może też być powiązana ze względu na rozmiary, logistykę, sposób przygotowania (konieczność najpierw zainwestowania wysokich sum na siedzibę i jej wyposażenie, przygotowanie wzorów umów, opłacenie obsługi prawnej, reklamę, zatrudnienie pracowników, założenie spółki itp.) z przestępczością zorganizowaną. Trzeba również zauważyć, że zyski pochodzące z działalności przestępczej organizatorzy muszą wprowadzić do legalnego obrotu. Wiąże się to z praniem brudnych pieniędzy.

³⁵ *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny* (Dz.U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).

do całego systemu bankowego³⁶. O. Górniok wskazuje, że bezprawne posługiwanie się wyrazem „bank” stanowi przybieranie pozorów banku³⁷.

Na marginesie należy zauważyć, że w podstawowych zasadach efektywnego nadzoru bankowego opracowanych przez Bazylejski Komitet ds. Nadzoru Bankowego zaznaczono, że używanie słowa „bank” w nazwie instytucji powinno być kontrolowane w możliwie jak najszerszym zakresie, a jako kryteria podstawowe uznano, że:

- termin *bank* jest jasno zdefiniowany w prawie lub regulacjach,
- dozwolona działalność instytucji, które są licencjonowane oraz podlegają nadzorowi, takich jak banki jest jasno zdefiniowana albo przez nadzór, albo w prawie lub regulacjach,
- użycie w nazwie słowa *bank* i jakiegokolwiek pochodnego terminu, na przykład *bankowość* jest ograniczone do licencjonowanych i nadzorowanych instytucji we wszystkich okolicznościach, w których inne postępowanie mogłoby spowodować, że społeczeństwo mogłoby zostać wprowadzone w błąd³⁸.

Omawiając art. 171 ust. 2 pr. bank. należy wskazać, że w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2008 r.³⁹ uznano, że klauzula *wbrew warunkom określonym w ustawie*, zawarta w treści tego przepisu, odsyła do przepisów określających warunki prowadzenia działalności zarobkowej danego rodzaju, na przykład ustanawiających wymóg zgłoszenia działalności we właściwej ewidencji albo uzyskania na jej prowadzenie zezwolenia, koncesji czy zgody odpowiedniego organu, przewidujących pewne ograniczenia w prowadzeniu działalności, nakładających na prowadzącego dany typ działalności określone wymogi itp., nie zaś do znamienia czynnościowego „używa”⁴⁰.

Mechanizm funkcjonowania parabanku będzie natomiast wpływał na przyjęcie odpowiedniej kwalifikacji prawnej⁴¹. Jeżeli powierzone parabankowi pieniądze będą inwestowane np. w metale szlachetne (w złoto bądź platynę) lub wykorzystywane do udzielania innym osobom kredytów, pożyczek pieniężnych itp., to będziemy mieli do czynienia z gromadzeniem środków pieniężnych w celu obciążania ich ryzykiem, a zatem z popełnieniem czynu z art. 171 ust. 1 pr. bank. W doktrynie słusznie stwierdzono, że dla bytu tego przestępstwa nie jest konieczne ustalenie, że interesy majątkowe osób, które powierzyły sprawcy swoje środki pieniężne, doznały jakiegoś uszczerbku bądź mogły takiego uszczerbku doznać⁴²; w przypadku gdy dojdzie do pokrzywdzenia osoby w warunkach art. 171 ust. 1 pr. bank., to zachowanie sprawcy należy kwalifikować kumulatywnie: art. 286 § 1 kk w zb. z art. 171 ust. 1 pr. bank. w zw. z art. 11 § 2 kk⁴³.

³⁶ Zob. W. Srokosz, *Instytucje parabankowe...*, s. 572. Zob. także J. Majewski, *Przestępne użycie...*, s. 61.

³⁷ Zob. O. Górniok, *Prawo karne gospodarcze. Komentarz*, Toruń 1997, TONiK „Dom Organizatora”, s. 192. Zob. także: *taż*, *Artykuł 115...*, s. 53.

³⁸ *Metodologia podstawowych zasad efektywnego nadzoru bankowego*, Bazylea 1999, Komitet Bazylejski ds. Nadzoru Bankowego, s. 18, http://www.knf.gov.pl/o_nas/wspolpraca_miedzynarodowa/organizacje/Tlumaczenia_dokumentow_Komiteu_Bazylejskiego.html [dostęp: 18 XII 2013]; wersja oryginalna: *Core Principles Methodology* [online], <http://www.bis.org/publ/bcbs61.pdf> [dostęp: 18 XII 2013]. Por. *Core Principles for Effective Banking Supervision* [online], <http://www.bis.org/publ/bcbs129.pdf>, [dostęp: 18 XII 2013].

³⁹ I KZP 9/08, OSNKW 2008/8/59, Prok.i Pr.-wkł. 2008/10/14, Lex Omega nr 393995.

⁴⁰ Na marginesie należy wskazać, że w doktrynie artykuł 171 ust. 2 prawa bankowego jest krytykowany i postuluje się jego zmianę – zob. np. P. Ochman, *Z problematyki legislacyjnej w prawie karnym gospodarczym. Uwagi na marginesie przepisów karnych wybranych ustaw bankowych*, w: *Zagrożenia w sektorze bankowym...*, s. 180–181 i 185.

⁴¹ Zob. także B. Gadecki, *Parabanki...*, s. 118–120.

⁴² J. Majewski, *Odpowiedzialność karna...*, s. 102.

⁴³ Zob. R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko obrotowi finansowemu. Przepisy karne z ustaw finansowych. Komentarz*, Warszawa 2002, C.H. Beck, s. 122.

Jeżeli proceder miał na celu tylko uzyskanie wpłat od osób, które wprowadzono w błąd, że środki będą inwestowane, a w rzeczywistości od początku organizatorzy procederu zakładali niewywiązanie się z umowy (i nie zamierzali w ogóle inwestować pieniędzy), a części klientom wypłacali pieniądze (z odsetkami) uzyskane od innych wpłacających klientów, to będziemy mieli do czynienia z popełnieniem przestępstwa z art. 286 § 1 kk, czyli kwalifikacja z art. 286 § 1 kk będzie miała zastosowanie do piramid finansowych.

Jeżeli proceder miał na celu tylko uzyskanie wpłat od osób, które wprowadzono w błąd, że środki będą inwestowane, a w rzeczywistości od początku organizatorzy procederu zakładali niewywiązanie się z umowy (nie zamierzali w ogóle inwestować pieniędzy) i żadnemu klientowi nie zamierzano wypłacić pieniędzy, to też będziemy mieli do czynienia z przestępstwem z art. 286 § 1 kk. Należy zauważyć, że ten proceder jest mniej groźny od procederu typu piramida finansowa, mimo że w przypadku piramidy finansowej część pieniędzy jest wypłacana niektórym klientom (z reguły na początku działalności i dla pierwszych osób). Proceder typu piramida finansowa pozwala prowadzić przestępczą działalność przez dłuższy czas (upomnienie się o zwrot pieniędzy przez pierwszych klientów nie demaskuje przestępczej działalności).

Ze względu na skalę działalności parabanków przy kwalifikacji prawnej oszustwa często będzie miał zastosowanie art. 12 kk, także wówczas, gdy było wielu pokrzywdzonych czynem z art. 286 § 1 kk⁴⁴ (nie było tożsamości pokrzywdzonego).

Należy jeszcze zaznaczyć, że art. 286 § 1 kk posiada typ kwalifikowany zagrożony karą pozbawienia wolności od roku do lat 10, jeżeli przestępstwa dopuszczono się w stosunku do mienia znacznej wartości (zob. art. 294 § 1 kk). Mieniem znacznej wartości jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 200 000 złotych (art. 115 § 5 kk). Przy przestępstwie oszustwa popełnionym na szkodę wielu osób, którzy zostali doprowadzeni do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w łącznej kwocie przekraczającej 200 000 zł, kwalifikacja prawna będzie wyglądała następująco: art. 286 § 1 kk w zw. z art. 294 § 1 kk w zw. z art. 12 kk⁴⁵. Gdy dodatkowo parabank będzie używał wyrazu „bank” w nazwie lub do określenia działalności lub reklamy, będziemy mieli do czynienia z dwoma, pozostającymi w realnym zbiegu, przestępstwami.

Podsumowanie

W dobie informatyzacji życia społecznego i rozwoju bankowości internetowej istotne jest, aby działalność przypominająca klasyczną bankowość została w sposób odpowiedni uregulowana. Wprowadzenie elementów kontroli i nadzoru, które są niezbędne do zapewnienia właściwego poziomu bezpieczeństwa przeprowadzonych transakcji

⁴⁴ Zob. np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 III 2003 r. (II AKa 453/02, KZS 2003/7-8/76, Lex Omega nr 82850), w którym uznano, że: *Nie może być uznany za przeszkodę w stosowaniu art. 12 kk fakt, że pokrzywdzonymi były różne osoby, bowiem tożsamość pokrzywdzonego, o jakiej mowa w tym przepisie, wiąże się wyłącznie z czynami, w których przedmiotem zamachu jest dobro osobiste. Przystępstwo z art. 294 § 1 kk w zw. z art. 291 § 1 kk nie narusza natomiast dóbr osobistych pokrzywdzonego, a jedynie godzi w mienie, a to dobrem osobistym w rozumieniu prawnym nie jest. Z tego powodu wywody prezentujące poglądy o niedopuszczalności stosowania art. 12 kk nie mogą zostać zaakceptowane.*

⁴⁵ Zakładając, że zostały wypełnione pozostałe warunki czynu ciągłego z art. 12 kk. Zob. także: *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, M. Mozgawa (red.), Kraków 2006, Zakamycze, s. 571. Autor ten słusznie stwierdza, że w wypadku czynu ciągłego (art. 12 kk) sumowanie wartości mienia naruszonego kolejnymi zamachami jest obowiązkiem orzekającego sądu.

w ramach działalności parabankowej, jest najważniejsze i powinno być przedmiotem dyskusji. Co więcej, na szczeblu krajowym pozytywnie należy się odnieść do nowelizacji ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, która wprowadziła mechanizmy zabezpieczające tego typu działalność, związane m.in. z wprowadzeniem nadzoru tych instytucji przez Komisję Nadzoru Finansowego w miejsce Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej⁴⁶.

Jednocześnie dostrzega się dysonans pomiędzy działalnością bankową a parabankową, który wyraża się w różnych celach, w jakich prowadzone są poszczególne instytucje, albowiem wyraźnie zauważa się, że produkty parabankowe będą przyciągać tych bankierów i przedsiębiorców, którzy wiążą swoją działalność z ryzykiem.

Parabanki, których działalność jest oparta na produktach podobnych do bankowych, powinny być monitorowane przez centralne organy administracji publicznej w obszarach mogących prowadzić do nielegalnej działalności. Wyniki ich działań powinny rzutować pozytywnie na podejmowane przez rząd działania legislacyjne zmierzające do ochrony potencjalnego klienta takiej instytucji. Innym instrumentem w rękach rządu powinna być również odpowiednia polityka prawnokarna. Powinna ona polegać na kreacji sankcji karnych, które, z uwagi na represyjny charakter, wpłynęłyby na proces decyzyjny jednostki oceniającej potencjalną okazyję, której elementem może być popełnienie czynu zabronionego.

Należy także zwrócić uwagę na fakt, że potencjalne grupy przestępcze, podobnie jak otoczenie, w którym funkcjonują, ulegają ciągłym, dynamicznym zmianom i elastycznie dopasowują się do nowych warunków oraz wyzwań. Z tego względu zarówno służby, jak i organy centralne odpowiedzialne za nadzór oraz ściganie przestępstw związanych z parabankami, powinny na bieżąco uzupełniać zgromadzoną w tym zakresie wiedzę.

Istnieje zatem potrzeba przeprowadzania częstych analiz sektora parabanków oraz monitorowania tego rynku przez Komisję Nadzoru Finansowego. Instytucja ta powinna posiadać aktualny wykaz tych podmiotów oraz przekazywać niezbędne informacje właściwym organom ścigania w przypadku wykrycia nielegalnej działalności.

Zwolennicy systemu parabankowego podkreślają, że pozwala on na łatwy i bezproblemowy dostęp do produktów bankowych m.in. od strony formalnej. Jest to jednak jedynie przeświadczenie, albowiem w przypadku podstawowych, prostych produktów bankowych, jak chociażby pożyczki gotówkowej, klasyczne banki w żadnym stopniu nie narzucają nadmiernych wymogów formalnych od swoich klientów, a czasem droga do uzyskania kredytu jest znacznie przystępniejsza niż w instytucji parabankowej.

Innym aspektem budzącym wątpliwości co do działalności podobnej do bankowej jest marketing stosowany przez instytucje parabankowe. Dobitym przykładem może być fakt, że instytucje te nie mają dostępu do Biura Informacji Kredytowej, niejednokrotnie przekazując informację w reklamach typu „kredyt bez BIK”, co wprowadza przekonanie, że z jakichś niewyjaśnionych przyczyn instytucja oferująca produkty finansowe nie będzie podejmowała czynności zmierzających do sprawdzenia kredytobiorcy w przedmiotowej bazie, zachęcając do tych produktów przede wszystkim osoby mające złą historię kredytową lub posiadające wysokie zadłużenie w instytucjach bankowych.

Ewidentnie problematykę parabanków należy opisywać na różnych płaszczyznach, działalność tych instytucji sprzyja bowiem rozwojowi patologicznych sytuacji na rynku finansowym. W dalszej perspektywie nielegalny proceder może doprowadzić do ograniczenia zaufania do instytucji finansowych w Polsce, a tak-

⁴⁶ Por. *Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych* (Dz.U. z 2012 r. poz. 855, z późn. zm.).

że stworzyć potencjalne zagrożenie dla bezpieczeństwa ekonomicznego państwa. Stąd wydaje się niezbędne, aby odpowiednie służby i organy podejmowały działania sprzyjające ograniczeniu niebezpieczeństwa wynikającego z działalności tych podmiotów.

Bibliografia:

Gadecki B., *Parabanki – aspekty prawnokarne i kryminologiczne*, w: *Zagrożenia w sektorze bankowym. Analiza kryminalna zjawisk oraz możliwości przeciwdziałania*, Chlebowicz P. (red.), Olsztyn 2013, WPiA UWM.

Glinka B., *Kulturowe uwarunkowania przedsiębiorczości w Polsce*, Warszawa 2008, PWE.

Góral L., *Instytucje „parabankowe” w ustawodawstwie wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1997, nr 10.

Górniok O., *Artykuł 115 prawa bankowego a działalność parabankowa*, „Przegląd Sądowy” 1997, nr 4.

Górniok O., *Prawo karne gospodarcze. Komentarz*, Toruń 1997, „Dom Organizatora”.

Jurkowska A.M., *Instytucje parabankowe w polskim systemie bankowym*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2000, t. 7.

Kodeks karny. Praktyczny komentarz, Mozgawa M. (red.), Kraków 2006, Zakamycze.

Majewski J., *Odpowiedzialność karna za przestępstwo określone w art. 171 ust. 1 prawa bankowego*, „Prawo Bankowe” 1998, nr 6.

Majewski J., *Przestępne użycie określeń „bank” lub „kasa”*, „Prawo Bankowe” 2000, nr 5.

Michalska-Warias A., *Pojęcie przestępczości zorganizowanej – aspekty kryminologiczne*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2003, t. 1.

Ochman P., *Ochrona działalności bankowej w prawie karnym gospodarczym. Przepisy karne ustaw bankowych*, Warszawa 2011, Wolters Kluwer.

Ochman P., *Z problematyki legislacyjnej w prawie karnym gospodarczym. Uwagi na marginesie przepisów karnych wybranych ustaw bankowych*, w: *Zagrożenia w sektorze bankowym. Analiza kryminalna zjawisk oraz możliwości przeciwdziałania*, Chlebowicz P. (red.), Olsztyn 2013, WPiA UWM.

Pachucki M., *Piramidy i inne oszustwa na rynku finansowym*, Warszawa 2012, Komisja Nadzoru Finansowego.

Srokosz W., *Banki i parabanki a zasada równej konkurencji*, w: *Sanacja finansów publicznych w Polsce. Aspekty prawne i ekonomiczne*, Święch K., Zalcewicz A. (red.), Szczecin 2005, PPH ZAPOL.

Srokosz W., *Instytucje parabankowe w Polsce*, Warszawa 2011, Wolters Kluwer.

Szpringer W., *Problem parabanków na tle pojęcia banku jako instytucji kredytowej w Unii Europejskiej*, „Prawo Bankowe” 2004, nr 11.

Szpringer W., *Spoleczna odpowiedzialność banków. Między ochroną konsumenta a osłoną socjalną*, Warszawa 2009, Difin.

Wilczyński W., *Polski przełom ustrojowy 1989-2005. Ekonomia epoki transformacji*, Poznań 2005, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu.

Zawłocki R., *Przestępstwa przeciwko obrotowi finansowemu. Przepisy karne z ustaw finansowych. Komentarz*, Warszawa 2002, C.H. Beck.

Abstrakt

Rozważania zawarte w przedstawionym opracowaniu w zasadniczej części odnoszą się do problemów związanych z funkcjonowaniem instytucji parabankowych, szczególnie na płaszczyźnie określenia zagrożeń i ryzyk, które pojawiają się w tym obszarze działalności gospodarczej. Autorzy zauważają, że ryzyko podejmowane przez klientów, którzy decydują się na produkty finansowe oferowane przez tego typu instytucje, jest niewspółmiernie wysokie w stosunku do odpowiedzialności karnej, jakiej może podlegać potencjalny sprawca.

Abstract

Reflections presented in this study refer, to problems related to shadow banks, in particular at the level of determining threats and risks, that appear in this field of economic activity. The authors note, that the risk taken by clients, who decide to financial products offered by institutions of this kind, it is disproportionately high in relation to criminal responsibility, which may be charge to a potential offender.